

Брайченко С. Л.,

доцент кафедри інформаційної діяльності та медіа-комунікацій
Одеського національного політехнічного університету

ЕКЗОТИЧНІ ЖІНОЧІ ОСОБОВІ ІМЕНА В КОЛІ СУЧАСНИХ АНТРОПОНІМІЧНИХ УПОДОБАНЬ МЕШКАНЦІВ ОДЕЩИНИ

Анотація. Статтю присвячено лінгвістичній інтерпретації одного з основних класів антропонімів – особових імен, що функціонують у розмовному середовищі українців Одещини. Антропоніми вивчаються в соціолінгвістичному аспекті: аналізуються не реально вживані імена, а ті, що подобаються й суб'єктивно оцінюються як найкращі. Зосереджується увага на рідко вживаних жіночих іменах, аналізуються причини їх непопулярності. Результати дослідження дають можливість прогнозувати майбутню динаміку реального ім'язжитку.

Ключові слова: мовознавство, ономастика, антропоніміка, особові імена, антропонімічні вподобання, соціолінгвістичне вивчення, неофіційні форми імен, прогнозування, майбутня динаміка особових імен, екзотичні найменування.

Постановка проблеми. Останнім часом у дослідженнях антропонімістів, які вивчають особові імена статистично, визначаючи темпоральні зміни в часі й структурі іменника, із тривогою констатується загальна тенденція до концентрації: дедалі менша кількість найменувань обслуговує більшу кількість новонароджених. Статистична структура сучасного іменника дозволила дійти висновку, що основна його риса – функціональна завантаженість, компактність, яка виявляється в зменшенні загальної кількості імен протягом останнього часу; «істотно звузилося коло рідкісних (одиничних) антропонімів» [1, с. 93].

У нашому дослідженні проаналізовано не статистику вжитків, а сучасні антропонімічні вподобання мешканців Одеської області [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Українська антропоніміка за порівняно короткий період досягла значних успіхів. Активно вивчається клас особових імен, зокрема такими мовознавцями, як С.П. Бевзенко, П.П. Чучка, М.Л. Худаш, Л.Л. Гумецька, В.О. Горпинич, І.Д. Сухомлин, Р.Й. Кестра, М.О. Демчук, Г.П. Півторак, Л.Т. Масенко, Л.В. Кракалія, Л.О. Белей та ін. Чимало праць присвячено аналізу реально вживаних імен, що їх люди офіційно отримують при народженні.

Мета статті – проаналізувати рідкісні, екзотичні жіночі найменування за ступенем їх суспільної оцінки, подаючи комплексний соціо- та психолінгвістичний аналіз факторів, що впливають на ставлення до імен сучасних українців різного віку.

Виклад основного матеріалу. Ми зупинимося на різноманітному та різнобарвному «репертуарі» раритетних жіночих імен, які в списках антропонімічних уподобань осіб певних вікових груп згадуються не більше десяти разів.

Розглянувши імена за ступенем їх суспільної оцінки, ми виявили, що в сукупності представники різних вікових груп назвали 1010 непопулярних антропонімів: із них 542 – жіночих, що становить 89,7% загального обсягу симпатій, причому майже половина з них – разові імена. Наявність серед сучасних ан-

тропонімічних уподобань такої великої кількості непопулярних найменувань підтверджує думку про те, що «загальноновживаних і загальновідомих імен не так уже й багато» [3, с. 5]. З іншого боку, сам факт наявності численного списку таких непопулярних онімів треба розцінювати позитивно, бо збільшення кількості сучасних іменників відбувається головним чином за рахунок одиничних і рідкісних найменувань, адже коло вживання імен останнім часом розширюється мало. Усе це підтверджується великою стійкістю моди, причини якої дотепер залишаються не дуже зрозумілими дослідникам. Досить цікавий і різноманітний репертуар, який пропонують сучасні респонденти в наших матеріалах, якоюсь мірою сприятиме зменшенню концентрації збіднілого нинішнього іменника в майбутньому.

За своїм складом антропоніми, віднесені нами до непопулярних, виявилися дуже різноманітними: серед них найбільше зареєстровано старих календарних імен, їх народних варіантів, що зафіксовані в офіційних (повних) і неофіційних формах. У сукупності ступінь їх ужитку становить 57,1% усього обсягу вподобань. Переважна більшість таких онімів згадується однаковою мірою як представниками старших поколінь, так і сучасною молоддю: *Агаф'я, Алевтина, Ангеліна, Анфіса, Дарина, Єфросинія, Кіра, Оріся, Павлина, Серафіма, Стефанія, Устина, Фаїна*.

Проте серед старих календарних імен є й такі, що серед осіб похилого віку користуються порівняно більшим авторитетом: *Варвара, Євдокія, Куліна, Оріся, Параска, Степанида, Явдоха, Соломія, Ярина*. Такі імена не отримали належної підтримки серед осіб молодшого покоління, але в списках уподобань, хоч і в одиничних випадках, усе ж згадуються, що спричинено сімейними традиціями, а також наявністю таких антропонімів у літературі, що й сприяє їх збереженню. Але серед них є й чимало так званих архаїзмів, які залишилися зовсім поза увагою молоді: *Гортина, Глафіра, Докія, Мотря, Лукія, Секлетта, Текля, Федора, Фросина, Федосія, Фекла*. Їх місця зайняли такі календарні імена, більшість яких, навпаки, відсутня серед уподобань респондентів старшого покоління: *Регіна, Вірінея, Євпраксія, Іраїда, Конкордія, Муза, Неоніла, Сусанна, Руфіна*.

Отже, як бачимо, чимало старих календарних імен і їх народних форм користуються авторитетом серед сучасної молоді. У наш час вони нікому не нав'язуються, але не забуті молоддю, пройшли кризу «бурі», витримали конкуренцію нових імен. Це дає підставу прогнозувати певну їх популярність у майбутньому ім'янареченні. Цілком можливо, що сьогодні більшість із тих людей, кому свого часу були дані незвичайні імена, ставши дорослими й зіткнувшись із проблемою вибору імені для своїх дітей, відмовляться від фантазій своїх батьків і віддадуть перевагу одному з давніх церковних найменувань. На цьому наполягає й О.В. Суперанська, рекомендуючи батькам «давати новонародженим в основному імена традиційного календарного списку» [4, с. 21].

Особові імена побутують в усному розмовному середовищі в численних варіантах. Їх дуже багато, і вони досить різноманітні.

Одним із найактивніших способів творення неофіційних найменувань (гіпокористики) є усичення. Тут представлені моделі, утворені шляхом скорочення тільки повних антропонімів, що супроводжується опущенням різних частин імені: початкової (*Вета, Грета, Дана, Лана, Ліка, Ляна, Нора, Рина, Мила, Рита, Тіна*), кінцевої (*Олекса, Варя, Гала, Гафа, Геля, Катря, Мотя, Ната, Поля, Рузеля, Руся, Степаня, Уля, Харитя, Христя*), початкової й кінцевої водночас (*Лера, Ліза, Ліна*).

Широко представлені в наших матеріалах демінутиви, які є основною групою неофіційних імен.

Сучасні антропонімічні вподобання, зібрані на Одещині, характеризуються наявністю чималої кількості російських народних форм імен. Більшість реципієнтів віддають перевагу *Катюші* над *Катрусєю*, *Аннушці* над *Ганнусею*. Важко сказати, чому їм виявилися не до вподоби лагідні й милозвучні ласкаві українські імена. Б. Антоненко-Давидович розцінює надмірне захоплення іменами іншого народу як своєрідну моду, якоюсь мірою «схожую з так званим стиліяжництвом», і покладає великі надії на широке використання українських імен [5, с. 53].

Активно залучені до складу сучасних антропонімічних симпатій й імена з виразно іншомовним забарвленням, що становлять 32,7% реєстру непопулярних імен. Але не всі вони прижилися серед антропонімів, які подобаються особам різного віку, однаковою мірою. Переважна частина їх складу – разові імена, що здебільшого трапляються в списках уподобань осіб молодшого віку: *Альбертіна, Альміра, Барбара, Вірджинія, Ванна, Джейн, Джоанна, Івона, Кет, Лючія, Сінді, Шарлотта*. Але серед іншомовних запозичень є чимало таких, що частіше трапляються в репертуарі непопулярних серед уподобань респондентів різних вікових груп: *Агата, Аделіна, Альвіна, Евеліна, Ельвіра, Елеонора, Жанетта, Лаура, Лейла, Луїза*.

Такий досить об'ємний фонд виразних іншомовних запозичень, зокрема їх присутність серед симпатій сучасної молоді, свідчить про те, що залучення іншомовних імен до нашої мови – цілком природний і виправданий процес. Він не заважає існуванню традиційних календарних імен. Наявність тих та інших в антропоніміконі шліфує нові найменування, які асимілюються іменними моделями нашої мови.

Репертуар зібраних нами антропонімічних уподобань характеризується наявністю нових онімів, що становлять 10,2%. Більшість із них – так звані «революційні імена»: *Іскра, Леніна, Сталіна, Декабриня, Ноябриня, Октябриня, Революція, Нінель*. Майже всі вони – разові найменування, що трапляються в реєстрах уподобань різних вікових груп.

Вивчаючи зібрані матеріали, ми помітили виразне зростання симпатій молоді до нових за побутуванням імен, таких, як *Белла, Віталіна, Сніжана, Анжеліка, Руслана, Інга, Інеса, Карина, Майя, Крістіна, Віола, Стелла, Аліса, Неля*. Усі вони майже зовсім не користуються популярністю серед осіб найстаршого віку, які розмістили їх у розряді одиничних, зате помітну кількість прихильників вони знайшли серед молодшого покоління, і активність їх із часом зростатиме й далі.

У складі непопулярних часто трапляються й генетично слов'янські імена, зокрема й давньоруські князівські – *Богдана, Борислава, Влада, Владислава, Злата, Зореслава, Лада, Любава, Любомира, Милана, Рада*. Такі імена виявилися до вподоби респондентам різних вікових груп, і коло їх популярності розширюватиметься й у майбутньому, зокрема й тому, що вони не

викликають заперечень із погляду звукової форми. Кожне з таких імен має зрозумілий без лексиконів і тлумачень зміст.

Цікавим є факт наявності серед сучасних антропонімічних уподобань досить значної кількості нових за побутуванням імен, які, хоч і в одиничних випадках, але трапляються в наших матеріалах. Їх поширенню сприяли популярні твори художньої літератури, преса, радіо, кіно. Щодо якісного складу, ці раритетні імена можна розглядати в таких категоріях:

– ушановуючи пам'ять видатних людей минулого, мешканці Одещини вважають найкращими особові імена політичних діячів, учених, письменників тощо (*Крісті, Ванда, Клеопатра, Роксолана*);

– імена улюблених персонажів із літературних творів (*Аеліта, Ассоль, Лоліта, Ярославна, Джульєтта, Марго, Ізоolda, Кармен, Сільва, Джемма, Джейн, Есмеральда*);

– численною виявилася група імен відомих акторів і героїв кінофільмів (*Гіта, Зіта, Ізаура, Лаура, Мірабелла, Санта-на, Джоанна, Естер*), артистів сучасної естради (*Азіза, Едіта, Лайма, Марія, Джесіка, Сандра, Саманта*);

– імена з грецької та римської міфології (*Аврора, Афіна, Афродіта, Юнона, Венера, Гера*).

Такі імена найчастіше трапляються серед уподобань молодшого покоління.

Аналогічний контингент рідкісних найменувань констатують і чоловічі імена [6].

У наших матеріалах зареєстровано низку жіночих разових імен, що утворені від відповідних їм чоловічих (*Анатолія, Герасима, Валер'яна, Едуардсія, Вікторина, Володимир, Юхимія, В'ячеслава, Євгена, Леоніда, Саїда, Людвіга, Романія, Святослава*), демінутиви *Костянтинка* й *Панаска*.

Висновки. Таким чином, ми виявили, що сучасні антропонімічні вподобання характеризуються появою цілої низки імен, більша частина яких, хоч і не користується популярністю, але представлена у великій кількості. І все ж загальна тенденція сучасних симпатій консервативна, що дозволяє старим календарним іменам вистояти проти спроби їх відтиснути, замінивши їх іменами-неологізмами. Вони лише дещо розширили своє коло, прийнявши до свого складу ті антропоніми, що найкраще вписуються в нашу мову. Такі результати дають підстави стверджувати, що в майбутньому реальний іменник значно розширюватиметься як за рахунок нових імен, так і завдяки збереженню в ньому церковно-календарних найменувань і їх народних форм, відбираючи з них найкращі, більш милозвучні.

Література:

1. Петрова Р.В. Динамика мужского именина г. Херсона. VI Республиканская ономастическая конференция. Тези доп. і повід. Одеса, 1990. Ч. 2. С. 90–95.
2. Брайченко С.Л. Антропонімічні уподобання мешканців Одеської області України: лінгвістичний аналіз: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Одеса, 1999. 18 с.
3. Карпенко Ю.А. Современное развитие русской ономастической системы. Актуальные вопросы ономастики. К, 1988. С. 3–14.
4. Суперанская А.В. Имя – через века и страны. М.: Наука, 1990. 189 с.
5. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо і як треба говорити. Нью-Йорк, Філадельфія, 1980. 241 с.
6. Брайченко С.Л. Непопулярні чоловічі імена мешканців Одещини. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»: збірник наук. праць / укл. І.В. Ковальчук, Ю.О. Костюк. Острог: Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2016. Вип. 60. С. 19–21.

Брайченко С. Л. Экзотические женские личные имена в кругу современных антропонимических предпочтений жителей Одесской области

Аннотация. Статья посвящена лингвистической интерпретации одного из основных классов антропонимов – личных имён, функционирующих в разговорной речи украинцев Одесской области. Антропонимы изучаются с социолингвистической точки зрения: анализируются не реально употребляемые имена, а нравящиеся людям и субъективно оцениваемые как самые лучшие. Внимание сосредоточено на редко употребляемых женских именах, анализируются причины их непопулярности. Результаты исследования дают возможность прогнозировать будущую динамику реального употребления имён.

Ключевые слова: языкознание, ономастика, антропонимика, личные имена, антропонимические предпочтения, социолингвистическое изучение, неофициальные формы имён, прогнозирование, будущая динамика личных имён, экзотические женские имена.

Braychenko S. Exotic feminine personal names among modern anthroponymic preferences of inhabitants of Odessa region

Summary. The article dwells upon linguistic interpretation of one of the main classes of anthroponyms – personal names that function in common usage of the Ukrainian in Odessa region. Anthroponyms are studied from the sociolinguistic point of view; not really used words are analyzed but the words that people prefer as well as the words that are subjectively considered to be the best. The primary focus is on rarely used female names and the reasons of their unpopularity are analyzed. The research of the modern anthroponymic preferences allows finding out social importance of names and their role in the national anthroponymic fund enrichment.

Key words: study of language, linguistic, onomatology, anthroponimics, personal names, anthroponymic preferences, sociolinguistic study, informal forms of names, forecasting, future dynamics of personal names infrequent female names, exotic feminine personal names.